

ASIASANA

3/92

19. VSK.

**Engelbartin
"nerouden"
salaisuus**

**Uuden amerikkalaisen
elokuvan naiskuva**

Ahvenjärven Hölkkä

**Gibsonin ja Sterlingin
The Difference Engine**

ASIASANA

**Kirjastotieteen ja
informatiikan
opiskelijoiden aine-
järjestön UKD Ry:n
äänenkannattaja**

**Osoite:
Asiasana
UDK Ry
Kirjastotieteen ja
informa-
tiikan laitos
PL 607
33101 TAMPERE**

**Painopaikka:
Tehokopiointi
Tampere 1992**

ISSN 0356-0139

**Toimitus:
Harri Alanne
Otto Auranen
Markus Määttänen, vast.**

**Lisäksi juttuja
tekivät:
Kari T. Eloranta
Vesa Taimi**

**Valokuvat:
Harri Alanne
Markus Määttänen**

**Piirroksat:
Papu Määttänen**

**Sarjakuvat:
Tom Ekström**

SISÄLTÖ:

Pääkirjoitus	3
Puheenjohtajan palsta	4
Hölkkä tietää reittinsä	5
- <i>Juhani Ahvenjärven esikoisrunokokoelman esittely</i>	
Engelbartin "nerouden" salaisuus	8
- <i>Kari T. Elorannan Douglas C. Engelbart sarja jatkuu</i>	
Naisen osa on edelleenkin alistuminen	15
- <i>uuden amerikkalaisen elokuvan naiskuva</i>	
Tietokantojen vallankumous!	20
- <i>kansalle kansanomaisia tietokantoja</i>	
Krakat suoraan!	23
- <i>Alivaltiosihteeri I-klubilla</i>	
"Suuri silmä" syntyy höyrytietokoneista	25
- <i>William Gibsonin ja Bruce Sterlingin romaanin esittely</i>	
Midnight Sun Film Festival	27
- <i>raportti Sodankylän elokuvajuhlita 10.-14.6.1992</i>	
Konferenssi ohjelma	30
- <i>17. pohjoismaisen K&I-opiskelijoiden konfferenssin ohjelma</i>	
- Sarjakuvat	31

PARASKIN KONE ON VAIN 'MELKO' HYVÄ RENKI

Runoilija Kari Aronpuro tuli joskus sanoneeksi jossakin haastattelussa, että kirjastonhoitajan koulutus on olennainen osa hänen työskentelyään kirjoittajana. Tuolloin Aronpuro kertoi, että hänellä on aina nippu pahvilappuja taskussaan. Näille lapuille Aronpuro merkitsi mielestensä merkityksellisiä asioita ja kokemuksia elämästä, arkipäivästä. Nämä pahvilaput olivat miehen mukaan hänen oma, henkilökohtainen tietokoneensa, yksinkertainen, mutta erittäin toimiva sellainen. Aronpuron työpaikassa, Lamminpään sivukirjastossa, ei taida olla vielääkään Aronpuron henkilökohtaista tietokonetta kummempaa kirjastojärjestelmää, puhumattakaan mistään Virginian tekniikasta.

Minulla oli Aronpuro mielessäni pääsykoepapereita täyttäessäni pari vuotta sitten. Romanttinen ajatus rauhallisesta kulttuuriympäristöstä kiehoi idealistista mieltäni. Romanttiset ajatukset ovat nyt vaihtuneet melkein päin vastoin fasistisiin ajatuksiin tiedon hallitsemisesta universaalin hallitsemisen välineenä, mielettömän hyper- ja kybertekniikan avustuksella. Koetan kuitenkin aina välillä (nykyisin kuitenkin yhä harvemmin) muistuttaa itseäni, että kaikkinaisen tekniikan tarkoituksena on tukea ihmistä ja elämää, eikä teknologia saisi missään tapauksessa muodostua itsetarkoitukseksi. Ainakin ylimääräisen statuksen hakeminen tekniikalla pröystäillen on yhtä typerää kuin oli kasinotalous Suomessa 80-luvun lopulla. Osaavat ihmiset ovat tärkeimpiä, eihän kone parhaimmillaankaan osaa kuin onnettomasti jäljitellä kunnon hielä haisevaa ihmistä.

9.10.1992
Määttänen

PUHEENJOHTAJAN PALSTA.

Kaikki päättyi kuten tavallista:

kaivauduin epätoivoissani paperikoriin

löytääkseni jätteitä, jotka todistaisivat,

että minäkin olisin intellektuelli.

Mutta turhaan,

kaikki mitä haluaisin sanoa maailmasta

on jo kirjoitettu

puiden ja kukkien lehtiin.

Bengt Andenberg

Että sellasta. Nauttikaa elämästänne. Ja osallistukaa konferenssiin.

NR

HÖLKKÄ TIETÄÄ REITTINSÄ

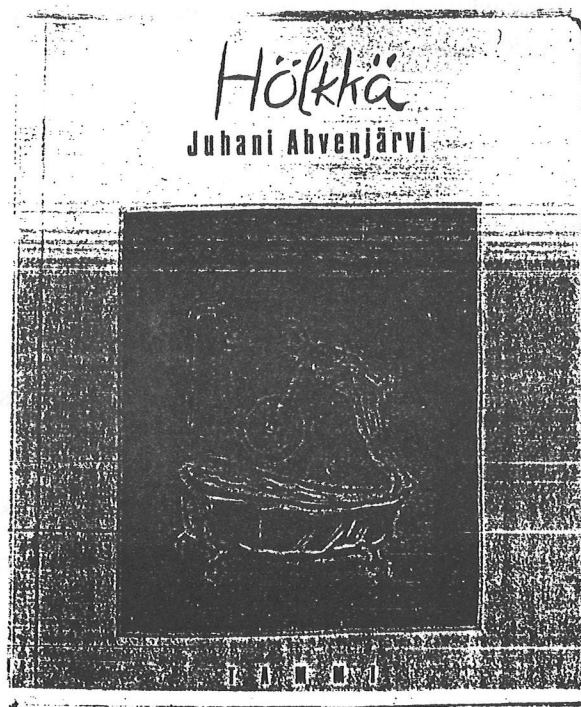
Markus Määttänen

Edellisessä Asiasanassa haastatellun Juhani Ahvenjärven esikoisrunokokoelma Hölkkä ilmestyi Tammen kustantamana elokuussa. Hölkkä ei turhia selittele, se vain etenee ja hengästyttää juoksijansa. Surrealismissa on voimaa.

Hölkkä ei ole helppo teos. Ahvenjärvi käyttää rohkeasti surrealistista kerrontaa teksteissään ja tämä saattaa välillä hämmentää normaaliin suomalaiseen lyriikkaan tottuneen lukijan. Mutta hölkkän jälkeenhän tulee yleensä hyvä olo, ellei juokse itseään aivan piippuun. Hölkkä palkitsee, kun ottaa sen sopivalla vauhdilla, ei liian kovaa, mutta ei liian hitaastikaan.

Surrealismissa on voimaa, se on virkistävää verrattuna perinteiseen

suomalaiseen lyriikkaan, joka helposti saarnaa itsensä hengiltä. Runossa pitää olla tunnetta - vain tunne on merkityksellistä, elämänenergiaa. Ja mikään ei ole niin voimakas tunne, kuin hullu tunne. Surrealistista ja *absurdia* kerrontaa on kuitenkin käytettävä taiten, se ei saa muuttua itsetarkoitukseksi ja tässä Ahvenjärvi onnistuu melko hyvin. Hänen kerrontansa on vitaalia, siitä kaikuu kaiken kattava nauru ja juuri nauruhan meidät pitää hengissä.

"

Lihaksikkaat miehet eivät kuljeskele hautausmailla.
 Siitä syystä hautausmaan työntekijät pitävät minua
 lihaksikkaana miehenä. Erään kerran paikallisen
 Seurakunnan pappi kutsui minut vierailulle
 sakastiin, tarjosi viiniä ja lampaanlihaa
 ja sanoi, että minä en missään nimessä
 mahtuisi papinkaapuun. Sanoin, että en
 missään nimessä halunnut ruveta papiksi,
 jolloin pappi alkoi määkiä ja oksentaa villaa.
 Tilasin ambulanssin. Pyysin päästä mukaan papin avuksi,
 mutta ambulanssin kuljettajat sanoivat, että miehelle,
 jolla on tuollaiset lihakset,
 ei kyllä löydy tilaa

"

Kenelläkään ei ole oikeutta saarnata kenellekään tai kertoa miten asiat ovat, sehän on lapsellista. Mitä kauemmaksi kerronta etäännytetään, sitä paremmat mahdollisuudet sillä on muuttua kauniiksi veistokseksi, kielen puhtaaksi muodoksi. Ja jos näin pitkälle päästään, niin pappi alkaa varmasti määkiä ja oksentaa villaa, koska kieltä veistävät vain lihaksikkaat ihmiset. Vain muutaman kerran Ahvenjärvi lankeaa käyttämään jo valmiiksi veistettyjä *Tetris-kappaleita*: "/Saada joku hyväuskoinen pitelemään portaita puolestaan, /sanoa - niin kuin se edellinen kaveri - /tulevansa heti takaisin" Mutta kunnon hölkkään kuuluu pari kompastusaskeltakin. Sitä paitsi, mies terävoityy heti Hölkän seuraavalla sivulla täyteen tehoonsa:

"

Jokaisen nurkan takana jyllää moottori.
 Moottorin päällä istuu mies ja tuijottaa:
 ei, hän ei tiedä mitä moottori tekee, mutta se liittyy
 hänen työhönsä. Minulla on taskussani oranssiksi maalattu kivi.
 Sanon miehelle, että olen varastanut sen.
 Jos mies on poliisi, hän ottaa siitä tulen tukkaansa,
 jos taksinkuljettaja, hän vie sen kotiinsa ja kuuntelee

"

Minunkin taskuissani olevat kivet ovat kaikki varastettuja, kertaalleen käytettyjä. On sitten taksinkuljettajien ja poliisien - ja kriitikoiden asia rakentaa niistä edelleen jotakin. Pukea sanoiksi jotakin, mikä ei enää lisää sanoja kaipaisikaan. Juuri siinä on runouden voima: käyttää vain *välttämättömät* sanat. Silloin pienetkin sanat näyttävät uljailta. Selittäminen on turhaa ja lisää vain turhien sanojen määrää. Selittämiseen ei Ahvenjärvi Hölkässään erehdy vaan kuljettaa tunnelmiaan kovan tylysti, välinpitämättömänä siitä, mitä mahdollinen lukija/kokija tuntee. Teloitusryhmä on koko ajan piilossa tähtitaivaaksi naamioidun verhon takana. Oma tunne ja sen välittäminen on tärkeintä.

Omaan tunteeseensa on luotettava, vain sen kautta voi mahdollinen lukija/kokija tunteaitsekin jotakin, mutta siitä huolehtiminen ei ole kirjailijan asia. Se on lukijan asia. On lukijan asia tulla kirjailijan luo, kysyä häneltä jotakin. Kysymykset ovat yleensä tyhmiä kysymyksiä ja niihin kirjailija sitten vastailee Ex Libris - ohjelmissa. Vastailee, jos viitsii. Ahvenjärvi selvästikin luottaa tekstiinsä, hän on vakuuttunut sen voimasta. Kustannusyhtiöiden julkaisupäätökset saattavat luoda joskus illuusion tästä varmuuden tunteesta, mutta tosi tekijällä se on jo valmiina veressä ja sormissa. Siksi pöytälaatikot tulevat välillä aina aivan liian painaviksi nostoa ajatellen. Tai eihän enää puhuta pöytälaatikoista, vaan postmodernisti *kovalevystä*, jota on aina välillä pakko tyhjentää, jotta uudelle materiaalille, uusille tunteille tulisi tilaa. Ahvenjärvi kuitenkin käyttää kirjoittamiseen vanhaa ja raskasta konttorikirjoituskonetta, joka hakkaa paperin melkein rei'ille. Runon kirjoittaminen on raakaa puuhaa, joillekin jopa hengenvaarallista. Vaan Haavikon veistämän Väinön suulla: Ei se synny synnyttämättä. Ja jos jotain totuutta jostakin asiasta on olemassa, se löytyy juuri runoudesta, jos on löytyäkseen.

Runoutta ei ole koskaan Suomessa myyty suuria määriä, silti sitä on onneksi aina kuitenkin kustannettu. Ahvenjärven Hölkkä oli toinen tämän vuoden esikoisrunokokoelmista. Tämä kertoo, että uutta runoutta karsastetaan kustantamoissa raskaasti, kustantajilta on pallo hukassa runouden suhteen, vaikka kirjoittajia kyllä löytyisi. Olihan keväällä ilmestynyt Ryhmä 92 loistava läpileikkaus uuden suomalaisen runouden vielä hämärässä odottelevista tekijöistä. Runouden sijaan on kustannettu uskomatonta paskaa aforismikokoelmien muodossa. Aforismitkin ovat vain saarnausta ja saarnauksella ei pitkälle juosta, saarnaus on synneistä suurimpia. Ei kaikkea tarvitse ymmärtää niin helpolla, niin selvästi. Helpoudessa piilee ansa, huijauksen kohteeksi joutumisen ansa. Hölkkä ei koeta huijata, se vain etenee ilman mehupisteitä pururadan varressa, se on voimakkaan kaverin hölkkä.

Voimaansa on vaalittava ja kunnioitettava, kuin myös omaa syntisyyttään. Montako kertaa minäkin olen syntiä tehnyt tämän artikkelin palstoilla. Ehkä kunnan puristin ei pitäisi kirjoittaa ollenkaan, ettei tulisi laittaneeksi turhia sanoja peräkkäin muodostamaan lapsellisia yhdistelmiä. Onneksi kirjailijat ovat kuitenkin sen verran lapsellisia, että lastaavat sanoja paperille, panevat juoksuksi tunteiden kuvaamisen universumissa, tai vaikkapa keväisellä luokkaretkellä, niin kuin Hölkkä.

”

Luokkaretkeläisiä kuljettava bussi pysähtyi tauolle tienviereen ja hetkessä läheinen metsä kuhisi leikkivistä lapsista.

Opettaja ja kuski eivät kumpikaan huomanneet miten auto koululaisten sijaan täyttyi mäyristä, sammakoista, sisiliskoista ja oravista. Niin riemukasta oli eläinten keväinen karkelo, että pian nimenhuudon jälkeen jo jatkettiin kotia kohti

”

Engelbartin "nerouden" salaisuus

Kari T. Eloranta

ASIASANAN numerossa 2/92 aloitin tämän artikkelisarjani, joka kertoo tietotyön uranuurtajan, Douglas C. Engelbartin, elämäntyöstä. Lupasin tässä toisessa artikkelissani selittää mahdollisimman "yksinkertaisesti" asiaa millään tavoin mystifioimatta ja pyhittämättä, miten yksi henkilö on yltänyt niin moniin uranuurtaviin keksintöihin ja aloituksiin kuin Engelbart on tehnyt. Ja jatkoin sanomalla, että hänen uransa joidenkin yksityiskohtien tunteminen voi auttaa meitä muita ottamaan oppia hänen esimerkistään ja ymmärtämään ehkä paremmin myös omia mahdollisuuksiamme ja niiden hyödyntämiseen liittyviä vaatimuksia.

Jotta ymmärtäisimme Engelbartin elämäntyötä meille kaikille sopivana esikuvana, lienee aluksi syytä tarjota jonkinlainen "teoreettinen viitekehys" asian tarkasteluun.

J.V. Snellman korosti 1840 ilmestyneessä artikkelissaan "Akateemisesta opiskelusta" *vakaumuksen* merkitystä. Hän valitteli sitä, että tuon ajan opiskelu näytti olevan pääasiassa läksynlukua, joka ei kehittänyt vakaumusta ja siveellisyyttä. Snellman korosti tradition ja itsetajunnan merkitystä akateemisessa sivistystyössä. -- Tunnustaako ja vaaliiko meidän aikamme yliopistokoulutus noita snellmanilaisia sivistyspäämääriä? Miten meidän aikamme ja kansakuntamme korkeimmat sivistys-

laitokset viljelevät ylioppilaiden vakaumuksen kehitystä?

Olenko mielestänne heti alkuun syrjähtänyt artikkelini teemasta? Olkaa rauhassa. Kyllä vakaumus liittyy Engelbartin elämäntyön ymmärtämiseen, mikäli ymmärrämme samalla tavoin vakaumuksen käsitteen sisällön. En yritä määritellä sitä, vaan luotan yhteiseen intuitioomme.

Snellman korosti siis tradition ja itsetajunnan merkitystä sivistävässä koulutuksessa, jonka tulisi johtaa vakaumuksen ja siveellisyyden kehittymiseen. Voisimme käyttää vakaumuksen ja siveellisyyden sijasta joitakin muita sanoja, vaikka haluamme puhua samasta asiasta. Voisimme esimerkiksi sanoa, että meidän täytyy kasvattaa sekä näkemystämme että sinnikkyyt-

Douglas C. Engelbart

tämme ja rohkeuttamme. Meidän täytyisi kyetä näkemään mahdollisuuksiamme ja meidän täytyisi tehdä omien voimavarojemme käyttöön liittyviä sitoumuksia. Meidän tulisi kyetä kävelemään reippaasti hoipertelematta. Ja jotta kykenisimme tähän, meillä on oltava selkeä kuva siitä, mihin olemme pyrkimässä, ja rohkeutta sitoutua valitsemaamme polkuun epäröimättä joka askeleella ja eksymättä kaikenlaisille houkutteleville sivupoluille.

Engelbartin elämäntyössä näkemyksellisyiden kehittäminen näkyy ehkä konkreettisimmin siitä, miten hän on vaalinut käsitteellisten ja strategisten viitekehyksien kehittelyä. Engelbartia on luonnehdittu henkilöksi, jolla on ollut hyviä visioita. Valitettavan usein on samoissa yhteyksissä jäänyt sanomatta,

että hän on myös henkilö, joka on vaalinut näkemyksensä kehittymistä.

Se, minkä painoarvon Engelbart todella antaa näkemyksien ja viitekehyksien vaalimiselle, tulee selkeästi esille muun muassa hänen viime vuosina järjestämien seminaarien sisällöstä. Seminaarikansion yksi osa on otsikoitu: "Paradigms: Stretching Our Perceptions of Change". Sen lopusta löytyvät seuraavat kolme kalvoa:

D12

VIITEKEHYS JA STRATEGIA

- Valitsemasi polku riippuu siitä, miten näet (view) tilanteen.
- Näkemyksesi (view) vaikuttaa strategiaasi ja siihen miten etenet.
- Näkemyksesi on käsitteellisen viitekehyses tuote.
- Puutteellinen viitekehys tuottaa puutteellisia strategioita.

D13

KRIITTINEN VÄLTÄMÄTTÖMYYS: TARKOITUSTAAN VASTAAVA

VIITEKEHYS

- Ei nähdä yleensä pohdittavaksi aiheeksi, kun aloitetaan uusia toimintoja.
- Puutteellinen viitekehys voi johtaa tuhlaaviin harhayrityksiin ja monien mahdollisuuksien jäämiseen huomioimatta.
- Esim., miksei tietokonetuettua yhteistyötä havaittu nopeammin tärkeäksi toiminnaksi?
- Käsitteellinen ja strateginen viitekehys: Peritty paikallisesta kulttuurista VAI viljelty tietoisesti?

D14

SOPIVAN VIITEKEHYKSEN KEHITTÄMISEN ESTEITÄ

- Rajoittuneet havainnot siitä, minkä muutoksien seuraaminen olisi sopivaa.
- Rajoittuneet havainnot muutosehdokkaiden

mittakaavasta ja
potentiaalisista hyödyistä.

- Rajoittunut investointituoton aikakehys tarkasteltaessa rahoitusta ja elämänuria.
- Kulttuurien inertia: "Aina on tehty näin."

Näihin kalvoihin sisältyy paljolti samoja perusajatuksia, joita amerikkalaiset professorit Pascale ja Athos esittävät näkemysriikkaassa kirjassaan "Yritysjohtamisen menetelmät Japanissa". He korostavat moneen kertaan ja monessa eri yhteydessä näkemyksien merkitystä ja liian ahdasmielisten ajatusrakennelmien vaaroja. Tuon teoksen ensimmäisen luvun toisen kappaleen alussa todetaan esimerkiksi:

"Ihmistä eivät rajoita niinkään hänen käyttämiensä työkalujen kuin hänen näkemyksensä vajavaisuus."

-- Olen itse viime vuosina lainannut usein tätä lausetta mm. tietotyötä esitelleillä kurseillani ja olen saanut kuulijoilta palautetta, joka osoittaa tuon lauseen sanoman menevän hyvin perille. Aivan ilmeisesti opiskelijat tuntevat hukuvansa irrallisiin faktoihin ja kaipaavat kipeästi sirpaletietoa eheyttäviä ja arvottavia näkemyksiä.

Käsitteellisten viitekehyksien rinnalle tarvitaan voimakasta sitoutumista, huolenpitoa ja rohkeutta ponnistella niiden asioiden puolesta, jotka on ottanut kutsumustyökseen. Operaatiotutkijana ja systeemieteilijänä arvostettu Russell L. Ackoff aloittaa kirjansa "The Art of Problem Solving" ensimmäisen luvun seuraavasti:

"Most managers and management educators have a list of what they consider the essential properties of good management. I am no exception. My list, however, is unique because all the characteristics, properly enough, begin with C:

Competence
Communicativeness
Concern

Courage
Creativity

The greatest of these is creativity."

Huomatkaa, että huolenpito (concern) ja rohkeus (courage) sisältyvät tuohon listaan. Ja haluaisin liittää listan tulkin-taan oman henkilökohtaisen komment-tini: voisimme katsoa todellisen luovuuden edellyttävän aina huolenpi-toa ja rohkeutta pelkän "älyllisen välk-kyiden" lisäksi. Sillä luovuus on sy-dämen asia, sanoisivat varmastikin Blaise Pascal, Albert Einstein ja monet muut sen itse kokeneet!

Millä tahansa elämän alalla voidaan havaita, että uranuurtajien työ on vaa-tinut sinnikästä omistautumista ja roh-keutta älyllisen terävyyden lisäksi. Er-heellisesti luulemme heidän älyllisen terävyytensä merkinneen jotakin meille muille tavoittamattomissa olevaa ajat-telukykyä, vaikka heidän työnsä onnis-tumisen selitykseksi olisi riittänyt hellit-tämätön keskittyminen oikeaksi näkemäänsä toimintalinjaan ja sinnik-kääseen etenemiseen sen mukaisesti. Emme huomaa, miten oma luovuuden puutteemme ei johdu niinkään ajattelun lahjojemme heikkoudesta vaan niiden huonosta käytöstä. Meidän aikamme valuu hukkaan harhaillessamme siellä sun täällä panematta itseämme mi-hinkään tosissamme likoon. Ja kun emme pane kykyjämme käyttöön, ne eivät teroitu vaan pikemminkin ruostu-vat.

Snellman oli edellä viitatussa artikkelis-saan huolissaan muun muassa siitä, et-teivät ylioppilaat opiskelleet hänen mielestään vakavissaaan. Mitä tarkoita-akaan tuo "vakavissaaan opiskelemi-nen"? Ehkä hänkin tarkoitti ainakin osittain harhautumista toisarvoisten asioiden tekemiseen, kuten läksyn-lukuun. Voimmeko odottaa ke-nestäkään tulevan pelkällä läksynluvulla minkään alan Edisonia, vaikka hän olisi

lukenut läksynsä kuinka tunnollisesti ja omaisi Mensan korkeimman älykkyysosamäärän? Uranuurtajan työ vaatii vakaumuksellisuutta. Uskon, että jokainen meistä voisi olla omalla alallaan "uranuurtaja", jos hän on siihen kasvanut. Kysymys ei ole ihmisen "teknisestä älystä" vaan vakaumuksesta ja siveellisyydestä -- sanoisi Snellman, mikäli olen oikein ymmärtänyt hänen ajatuksensa juoksun. Eikä ole suinkaan ihmisen itsensä (ainakaan yksinomaan) vika, jos hän ei ole kasvanut vakaukseen ja siveellisyyteen. Suuri vastuu ihmisen potentiaalisen luovuuden viljelystä ja kasvusta kuuluu hänet kasvattavalle traditiolle ja kulttuuriympäristölle. Monet uranuurtajat näyttävät saaneen vakaumuksensa perustan joidenkin jo manalle menneiden tai elävien esikuvien elämäntyön kuvauksista. Tiedän Engelbartilla olleen esikuvansa, joiden jälkiä hän halusi seurata. Itsellänikin on ollut useita rakkaita esikuvia, Engelbart yhtenä heidän joukossaan. Eikä kysymys ole suinkaan ollut jäljittelystä vaan jostakin aivan muusta.

Mitä voisimme oppia Engelbartin elämäntyöstä? Miten voisimme selittää hänen "neroutensa" tavalla, joka rohkaisisi meitä näkemään omien kykyjemme oikeassa käytössä piilevät mahdollisuudet?

Engelbart aloitti ammattiuransa 1940-luvun puolivälissä niihin aikoihin ajankohtaisen sähkötekniikan haaran, tutkatekniikan parissa. Hän osallistui toiseen maailmansotaan tutkateknikona. Sodan aikana tapahtui jotakin hyvin ratkaisevaa hänen varsinaisen elämänuransa, tietotyön kehittämisen kannalta. Tämä käy selkeästi ilmi keskustelusta, jossa käsiteltiin henkilökohtaisten työasemien historiaa ja Engelbartin osuutta siinä:

Larry Press: 'I notice in reading one of your early reports that **you paid a lot of respect, I guess, and commented a lot on Vannevar Bush's¹ suggestions.** And I just wondered if you could comment on **how important you felt he was, his thinking and also his work,** to the development of all this interactive computing.'

Engelbart: 'I don't know about other people in that respect. **For me, it was part of a singular thing,** because I was a little navy boy, an electronics technician in World War II out in the Philipines, and getting moved from one place to another. They stuck you on an inland to wait to get you assigned to somebody else. Somebody said there was a library there. It was a Red Cross library, up on stilts in a native hut, really neat, nobody there. I was poking around and found this article in *Life* magazine about his memex, and **it just thrilled the hell out of me that people were thinking about something like that.** So I didn't really act on that, but I'm sure later, as I got into this, that it started to affect me...' (Lainasin tämän katkelman teoksesta "A History of Personal Workstation" sivulta 235. Olen lisännyt tähän kuten myöhempiinkin lainauksiin lihavoinnit).

Jokin Engelbartin sisällä oli vastaanottavainen Bushin ajatuksille. Varsinainen herääminen tapahtui kuitenkin vasta

¹ Vannevar Bush oli presidentti Rooseveltin tieteellinen neuvonantaja, joka koordinoi toisen maailmansodan aikana Yhdysvalloissa tehtyä sotateollista tutkimustyötä. Hänen alaisuudessaan työskenteli yli 6000 huipputason tutkijaa. Bush tiedosti jo 1930-luvun alussa informaatiotulvan ongelman ja kehitti ideoita tämän ongelman ratkaisemiseksi uusien teknologioiden avulla. Hän kirjoitti 1931-33 artikkelin, jossa esiteltiin ihmisen assosiatiivista muistia tukeva ja jäljittelevä "memex"-järjestelmä (memex = memory extension). Se julkaistiin kuitenkin vasta vuonna 1945 *Atlantic Monthly*-lehdessä otsikolla "As We May Think". Tämä artikkeli on tehnyt Bushista hyperteksti-ajattelun isoisän (vaikka sama idea voidaan löytää jo aikaisemmin julkaistuista lähteistä). Memex-idea esiteltiin myös *Life*-lehdessä, mistä Engelbart sen löysi.

vuonna 1951, jolloin Engelbart päätti kokonaan omistautua tietotyön kehittämiseen, tiedosti silloisen pohjakoulutuksensa riittämättömäksi ja aloitti jatko-opintonsa Kalifornian yliopistossa, Berkeleyssä tietokoneiden ja niiden hyväksikäytön ympärillä. -- Hän aloittaa edellä lainatussa teoksessa julkaistun artikkelinsa "The Augmented Knowledge Workshop" seuraavalla kappaleella, joka korostaa hyvin sitä, kuinka tosissaan hän paneutui uraansa heti alusta alkaen:

'The story of my involvement with on-line workstations begins in early 1951 with a vision and a life-time professional commitment. Over 34 years of pursuit have created a lot of personal history, and the object of this historical exercise, the workstation, occupies a unique place in it.'

Toisin sanoen, Engelbartilla oli vakauksellisen työn perusedellytykset. Hän sitoutui koko sydämellään uskomaansa asiaan ja hänellä oli selkeä visio, joka ohjasi hänen työtään.

Suoritettuaan tohtorin tutkinnon 1957 Engelbart meni Stanford Research Instituten palvelukseen toivoen saavansa sieltä vihdoinkin tukea ihmisällyn vahvistamisen tutkimus- ja kehittämisohjelmalleen. Vuonna 1959 hän sai Yhdysvaltojen ilmavoimien tieteellisen tutkimuksen toimistolta pienen apurahan, jonka turvin hän saattoi lähteä kehittämään käsitteellistä viitekehystä elämäntyönsä perustaksi. Engelbart on itse kuvaillut tuota työvaihetta seuraavasti:

'It was remarkably slow and sweaty work. I first tried to find close relevance within established disciplines. For a while I thought that the emergent AI field might provide me with an overlap of mutual interest. But in each case I found that the people I would talk with would immediately translate my admittedly strange (for the times) statements of purpose and possibility into their own discipline's framework. When rephrased and

discussed from those other perceptions, the "augmentation" pictures were remarkably pallid and limited compared to the images that were driving me.'

Vuonna 1960 Engelbart esitti American Documentation Instituten vuosikokouksessa artikkelin, jossa jäseneltiin henkilökohtaisen työn tukena käytettyjen tietokoneiden vaikutuksia tulevaisuudessa. Hän ei saanut tuossa kokouksessa minkäänlaista vastakaikua. Eräs artikkelin referoijista tulkitsi sen yksinkertaisesti keskusteluksi uudenlaisesta tiedonhakujärjestelmästä. Ja eräässä myöhemmin sattuneessa kohtaamisessa tiedonhaun tutkimuksen silloisten edustajien kanssa hän tuli toistamiseen väärinymmärretyksi...

Onneksi Engelbart uskoi asiaansa ja löysi RAND Corporationin kahden tutkijan, Kennedyn ja Puttin laatiman raportin. Siinä kuvailtiin sattuvasti uudella, poikkitieteellisellä alueella esiintyviä ongelmia ja neuvottiin, millä tavoin pitäisi lähestyä vakiinnuneilla aloilla toimivia ihmisiä. Raportti kertoi Engelbartille, miksi hänen oli keskityttävä kehittämään käsitteellinen viitekehys:

Kun käynnistetään luonteeltaan poikkitieteellinen tai uuden alan synnyttävä hanke, tutkija joutuu kohtaamaan siihen luonnostaan liittyviä ongelmia lähestyessään vakiintuneiden alojen edustajia. He eivät katso muotoilujanne ja tavoitteitanne relevanteiksi ja he tulevat vastahakoisiksi sillä ilmeisellä perusteella, että kantanne ovat vastoin "hyväksyttyjä" tietoja tai metodeja. Ongelma on siinä, että jokaisella vakiintuneella alalla on oma "käsitteellinen viitekehysensä". Nuorten ammattilaisten kasvattaminen alansa viitekehukseen alkaa heidän ammatillisen koulutuksensa ensimmäisenä vuotena. Ilman tällaista viitekehystä, joka on räätälöity kunkin alan tavoitteiden, arvojen ja yleisen ympäristön mukaan, ei olisi mitään tu-

loksellista yhteistyötä. Edelleen, jos sellaista käsitteellistä viitekehystä ei olisi olemassa uuden tyyppistä tutkimusta varten, silloin pitäisi yrittää luoda tarvittava uniikki viitekehys ennen tutkimuksen aloittamista. Tätä viitekehysten luomisprosessin vaihetta voidaan kutsua "etsinnän vaiheeksi".

Hän tajusi olevansa valitsemansa elämäntehtävän, ihmisälän vahvistamisen, tutkimuksen alullepanossa juuri tämän tehtävän edessä. Ja niin hän aloitti viitekehyksensä kehittämistyön. Itse hän on kuvaillut elämäntyönsä tuota vaihetta seuraavasti:

'So, I realized that I had to develop an appropriate conceptual framework for the augmentation pursuit that I was hooked on. That search phase was not only very sweaty, but very lonely'

ja korostanut sen merkitystä koko elämäntyönsä onnistumisen kannalta:

'I can appreciate that these framework documents appear to many others as unusable general and vague. But, for me, the concepts, principles, and strategies embodied in that framework look better and better every year. The genesis of most of what was and is unique about the products of the augmentation work can be traced back to this framework...'

-- Muistettakoon, että nämä Engelbartin omat arviot on julkaistu 1980-luvun lopulla, kun taas viitekehys julkistettiin vuoden 1962 lopulla. *Electric Word*-lehdessä muutama vuosi sitten julkaisussa Engelbartin ja hänen lähimpien työtovereidensa ja tukijoidensa haastattelussa todettiin tuosta 1962-raportista, että tähän työhön Engelbart ja hänen oppilaansa palasivat jatkuvasti haastattelujen aikana. (Se on todella huolellisen lukemisen arvoinen, ja siksi mekin Kirjastotieteen ja informatiikan laitoksella tarjoamme sitä tietotyöstä kiinnostuneiden opiskelijoiden luettavaksi.)

Riittääkö voimakas sitoutuminen ja hyvä käsitteellinen viitekehys yksinään selittämään Engelbartin keksintöjen syntymistä? Varmastikaan eivät. Tosin

1962 ilmestyneeseen raporttiin sisältyy käsitteellisen viitekehysten lisäksi strateginen viitekehys ja tutkimusohjelma, jonka yksityiskohtien tunteminen auttaa ymmärtämään sen, miksi juuri Engelbartin johdolla työskennellyt tutkijaryhmä teki jo 1960-luvulla niin monta uranuurtavaa keksintöä ja avautusta. Tulen esittelemään artikkelisarjani seuraavassa osassa näitä yksityiskohtia. Kuitenkin haluan korostaa tässä artikkelissa vielä eräitä Engelbartin työympäristöön liittyneitä tekijöitä, jotka vaikuttivat ratkaisevasti hänen onnistumiseensa.

Historiallisesti tarkasteltuna tutkimusohjelman käynnistys sijoittui otolliseen ajankohtaan. Kun neuvostoliittolaiset olivat laukaissseet 1957 ensimmäisen Sputnik-satelliitin taivaalle, tuli amerikkalaisille "häätä käteen" teknologian kehittämisen kilpajuoksu. Ja tietokoneteknologian ja sen hyödyntämisen tutkimus ja kehittäminen kuuluivat tuon ajan painopistealueisiin, joihin haluttiin kohdentaa niin henkisiä kuin aineellisia voimavaroja suurin odotuksin. Ihmisälän vahvistaminen kuulosti hyvältä asialta ja sen puolesta puhuivat monet muutkin, usein paljon arvovaltaisemmat henkilöt kuin Engelbart itse oli tuohon aikaan. Ihminen-tietokone-symbiosisista samoihin aikoihin puhunut ja kirjoitellut J.C.R. Licklider tuli vuoden 1962 lopulla Advanced Research Projects Agency (ARPA) juuri perustetun tietojenkäsittelytekniikoiden toimiston (IPTO) johtajaksi, Engelbart vei uunituoreen raporttinsa Lickliderille, ja rahoitus Engelbartin tutkimusohjelman käynnistämiseksi löytyi jo 1963 alussa. Muistettakoon, että riittävän tehokkaat tietokonelaitteet olivat tuohon aikaan hyvin kalliita. Lisäksi laitteiden valinnassa oli Engelbartin ja Lickliderin välillä alusta alkaen mielipide-eroja.

Näin ollen paineita riitti uranuurtajalle yhä edelleen.

Onneksi Engelbart sai käyttöönsä riittävän hyvät laitteet ja pätevät työtoverit. Tutkimusohjelman rahoitus laajeni koko ajan ja rahoittajiin kuuluivat ARPAn lisäksi mm. NASA ja Yhdysvaltojen ilmavoimien New Yorkin lähellä toimiva Rome Air Force Development Center (RADC). Viimeksi mainitun Engelbartin työtä voimakkaasti tukeneen organisaation takaa löytyvien ihmisten joukossa oli mm. John McNamara, joka toimi myöhemmin Yhdysvaltojen puolustusministerinäkin. Suurimmillaan Stanford Research Institutessa Engelbartin johdolla toimineen Augmentation Research Centerin (ARC) henkilövahvuus oli 45. Jo vuonna 1969 henkilökuntaa oli hieman alle kaksikymmentä henkeä. Mistään "yhden miehen" hankkeesta ei siis ollut kysymys eikä näin ollen voida täysin varmasti sanoa, kuka on ollut minkäkin idean varsinainen "isä". Mutta se on aivan varmaa, kenen vakaumus ja visiot ovat olleet kaiken tuon toiminnan sieluna.

Seuraava mielipiteeni voidaan helposti tulkita jälkiviisaudeksi, mutta en tarkoita sitä sellaiseksi. Haluaisin vain sanoa, että useimmat Engelbartin ja hänen työryhmänsä tekemät keksinnöt ja aloitukset ovat "itsestäänselvyyksiä", kun jokin tehokas tietotyöläisten ryhmä lähtee etsimään ja kehittämään välineitä oman työnsä tueksi. Otettakoon esimerkiksi vaikkapa moni-ikkunaidea. Eikö yksi erittelemätön kuvaruutu ole täysin riittämätön jopa yhden henkilön työssä? Eikö jokainen vähänkin monimutkaisempia tehtäviä suorittanut ole tottunut käyttämään tukenaan useampaa kuin yhtä "työarkkia": useita avattuja kirjoja, raportteja, paperiarkkeja, jne. Ei pitäisi olla suuri ajatuksellinen harppaus toivoa voivansa käyttää tie-

tokonetta samanlaisena medianä. Ja tämä monien rinnakkaisten työtilojen tarve tulee vieläkin ilmeisemmäksi, kun aletaan käyttää tietokoneita yhteistyön tukivälineinä. Engelbart ennusti jo 1962 ilmestyneessä raportissaan, että tietotyön vahvistamiseen on vieläkin paremmat mahdollisuudet yhteistyön kuin yksilötyön yhteydessä. Hänen oma tutkijaryhmänsä pyrki alusta alkaen luomaan tehokkaat tietokonetuen muodot omalle tiimityölleen.

Yhteenvetona tämän artikkelin osalta haluaisin sanoa seuraavan. Myönnettäköön, että suurten hankkeiden onnistuminen edellyttää "onnellisia tähtikuvioita" työympäristössämme, jotta konkreettiset edellytykset olisivat olemassa haaveiden toteuttamiselle. Mutta ilman noita "haaveita", se on, visioita ja vakaumuksellista sitoutumista ei olisi olemassa minkään alan - tieteiden, taiteiden, jne - Edisoneja. Kun puhutaan suurista keksijöistä ja ajatteli-joista, heidät latistetaan aivan liian usein "välkyiksi", jotka ovat suoltaneet suuria ideoita meitä tavallisia ihmisiä suuremmilla aivoillaan kevyesti ilman sen suurempaa vaivannäköä. Onko oire henkistä laiskuudestamme, jos emme hyväksy mielellämme seuraavaa ajatusta: *Meissä jokaisessa piilee nerous, joka joko puhkeaa tai näivettyy sen mukaan kuinka paljon vaalimme sitä ja panemme sen vakavaan käyttöön.* Tuskin yksikään Engelbartin keksinnöistä ja aloituksista ovat olleet sellaisia, että niiden löytäminen sinänsä olisi edellyttänyt jotakin "superälykkyyttä". Ainakin minä itse kunnioitan Engelbartin elämäntyössä hänen vakaumuksellisuuttaan ja pyrkimystään kehittää näkemyksellisyttään koko elämänuransa aikana.

**Uuden amerikkalaisen elokuvan
nainen on tappava ase, mutta**

NAISEN OSA ON EDELLEENKIN ALISTUMINEN

Teksti: Markus Määttänen

Kuvat: Papu Määttänen

Uuden amerikkalaisen elokuvan naiskuvaa on sanottu feministiseksi tai vähintäänkin tasa-arvoiseksi: Thelma, Louise, Ripley ja Sarah Connor -ideaalisia naisiako?

Ridley Scottin ohjaamassa elokuvassa Thelma ja Louise (1991) rikotaan sukupuolirooleja ja ohjaajan mukaan havahdutetaan länsimainen uros hänen yksioikoisesta macho-asenteestaan. Elokuvan mainostetaan tarjoavan uudenlaisen raikkaan naisnäkökulman perinteiseen miehiseen road movie -genreen. Jotkut puhuvat jopa todellisen feminismin noususta, kun Thelmalle ja Louiselle iskeään kouraan .38-magnum ja Ford Thunderbirdin avaimet, jotta naiset voivat aloittaa vapautumisensa. Kuitenkin ohjaaja itse totesi eräässä haastattelussa (Image 3/91) tärkeäksi, että tämän elokuvan ohjaaja on nimenomaan mies, koska naiset saattavat ruveta "aika lailla militanteiksi..." Joten miten käsen feminismin tai tasa-arvoisuuden kanssa olikaan?

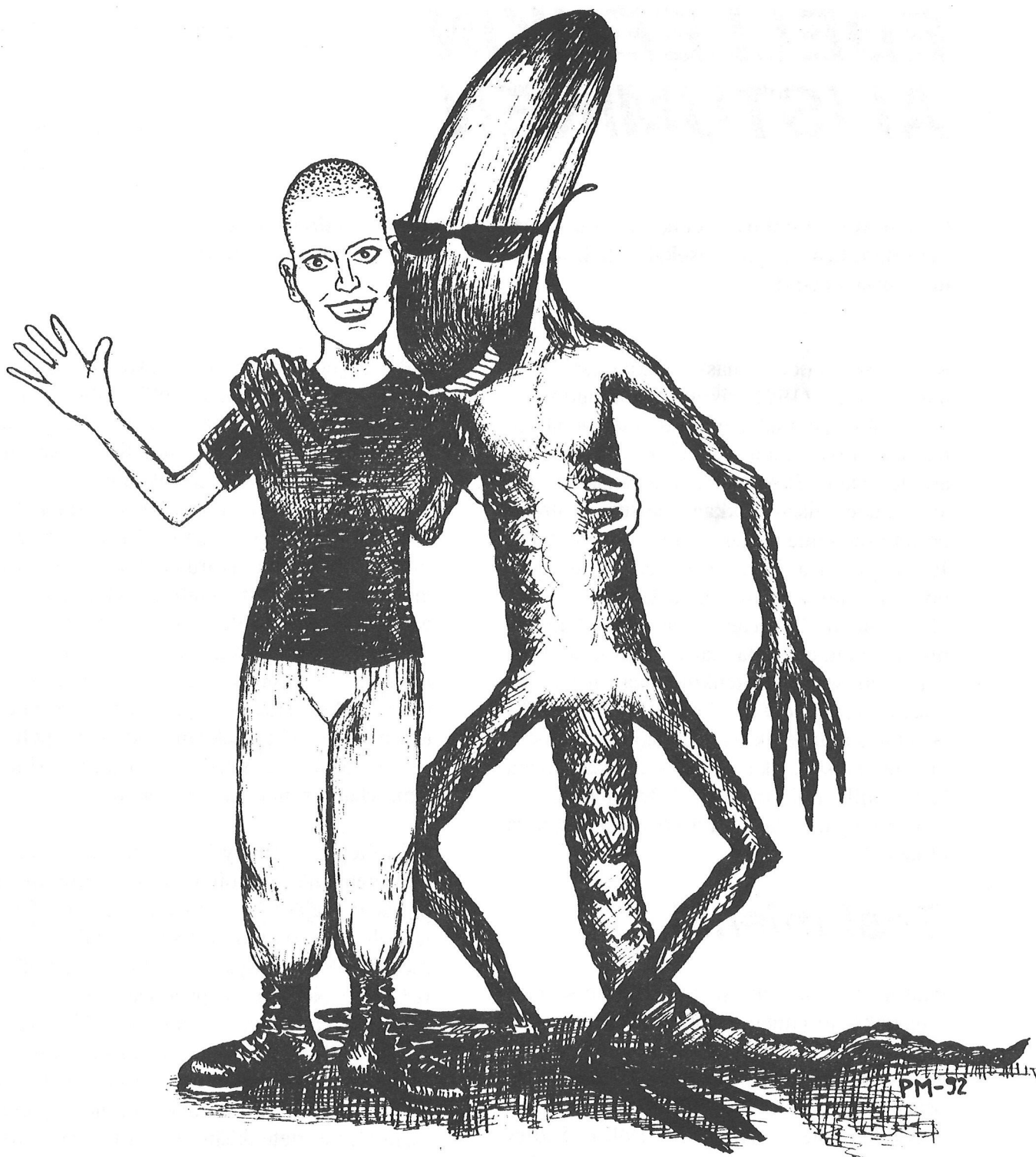
Tosi miehiä

Ridley Scottia on sanottu feministiseksi ohjaajaksi jo ennen Thelma ja Louise -elokuvaa. Scott ohjasi 1979 ensimmäisen Alien-filmin, joka on saanut jo kaksi jatko-osaakin (James Cameronin Aliens, 1985 ja David Fincherin Alien 3, 1992). Ridley Scottin Alien on mestarillinen tieteiskauhu-

elokuva, joka on vaikuttanut kauhuelokuvan kehitykseen vähintään yhtä paljon kuin Stanley Kubrickin 2001 - Avaruusseikkailu tieteiselokuvan kehitykseen. Alien on karmiva klaustrofobian ja pakokauhun kuvaus, jossa lopulta vain langanlaiha nainen, Sigourney Weaverin esittämä Ripley, tarjoaa riittävästi vastusta avaruusrahtialus Nostromolle ujuttautunutta säälimätöntä, fallisella päänupilla varustettua Alien-peikkoa vastaan, joka silpoo suikaleiksi muut miehistön jäsenet. "Avaruudessa kukaan ei kuule huu-toasi," lukee elokuvan julisteessa. Ja eihän tosi mies apua kaipaakaan rehdisä tappeluksa limaisia ökyhirviöitä vastaan. Mutta Ripleyhan on nainen - vai onko?

Oli miten oli, Ripley käy monsteria vastaan perimiehisillä keinoilla, liekinheittimin ja erinäisin räjähtein varustautuneena. Koko taistelu huipentuu orgastiseen, ainakin sadan megatonnin räjähdyskseen, kun Ripley räjäyttää koko Nostromon paettuaan ensin alukselta hätäkapselilla. Vastaavasti Thelmassa ja Louisessa tyttöjen vapaustaistelun ja pakomatkan huipentuma on sovinnistisikaniikan kromatun rekan räjäyttäminen. Tämäkään akti ei tietenkään alientia kellistä, vaan kauhugenreen kuuluva loppuhuipennus ja

Ripley ja Alien:
tappavat tuliaiset.

säikähdys seuraa vielä yhtä varmasti kuin Alienin jatko-osatkin.

Naisista siis tehdään miehiä. Heidät pannaan käyttämään tuhoista miehistä energiaa ja voimaa, joka on silkkaa antimateriaa. Ripley on miehinen upseeri, yhtä sankarillinen ja tuhoisa kuin kaikkien mahdollisten sotafilmiin sankarit. Thelma ja Louise taas ovat kuin Dennis Hopperin Easy Riderin Kapteeni Amerikka ja Billy, vapaina vaarallisia ja tuhoisia yhteiskunnalle. Paitsi että, Kapteeni Amerikalla ja Billyllä ei kylläkään ollut matkassaan muita aseita kuin marijuanaa ja lsd:tä.

Jos Ridley Scottin Alien kuvasti vielä amerikkalaista, tai pitäisikö sanoa carterilaista, epävarmuutta kylmän sodan jäätäessä suurvaltoja pakastimen täydellä teholla, niin epävarmuus ja paranoia on vaihtunut reaganilaiseen miehiseen uhoon ja voimankäyttöön James Cameronin ohjaamassa jatko-osassa Aliens (1985). Kun Ridley Scottin Alienissa itse peikkoa suurempi säikähdys on se, että yksi Nostromon miehistön jäsenistä paljastuu tunteettomaksi androidiksi vähän Don Siegelin Varastettujen ihmisten tapaan, niin Cameronin jatko-osassa päästellessään täysiä alien-monstereita vastaan merijalkaväen ja mielettömien turboaseiden kera, joilla peikkoparkoja räjäytellään säälimättömästi kappaleiksi oikean asian puolesta. Tässä rytäkässä sankaritar Rippleyn äidinvainotkin heräävät, kun hirviöiden kiusaamalta siirtokuntaplaneetalta löytyy hengissä pieni tyttö, jonka vanhemmat ovat joutuneet alieneitten saaliiksi. No, tämä saa Rippleyn taistelemaan tietenkin entistä miehisimmin ja tuhoisimmin keinoin fallospäitä vastaan. Ripley on äidinvainostaan lukuunottamatta jo vapaaehtoisesti luopunutkin kaikesta naisellisuudestaan ja muuttunut entistä maskuliiniseksi. Kun Michael Biehnin esittämä merijalkaväen macho upseeri esittelee Rippleylle pulssikiväärin toimintaa, Ripley toteaa vain lakonisesti, että mies voisi saman tien näyttää myös, kuinka kranaatinheitintä käytetään.

Tappavaa tasapäistämistä

James Cameron jatkoi samaa sukupuolten tappavaa tasapäistämistä myös kahdella Terminator-elokuvallaan (Terminator, 1984 ja T2 - The Judgement Day, 1991). Ensimmäisessä Terminatorissa Linda Hamiltonin esittämä Sarah Connor on tavallinen keski-ikäinen toimihenkilönainen, joka haaveilee kunnan miehestä, perheestä ja lapsista. Sarahin suunnitelmat menevät pahasti pieleen, kun tulevaisuudesta saapuukin munasolua muistuttavalla aikakoneella karmaiseva terminaattori Arnold Swarzeneggerin muodossa. Ihmisen kudosta päältä mutta täyttää kylmää konetta sisältä oleva terminaattori-kyborgi haluaa repiä Sarah Connorin kappaleiksi, tai vähintään ampuu reikiä täyteen. Sarah Connor on nimittäin synnyttävä tulevaisuuden Jeesuksen, joka on urheasti johtava ihmisten taistelua vallan ottaneita robotteja vastaan. Onneksi terminaattorin perässä tulee omalla aikakoneellaan "inhi-millinen" ihminen, tulevaisuuden sotilas Michael Biehnin muodossa, josta tietenkin tarinan edetessä tulee Sarah Connor -juniorin isukki, kunhan tarinassa päästään sänkyyn asti.

Cameronin Terminator on Scottin Alienin tavoin piinaavan mestarillinen scifijännäri, joka toimii pitkälti juuri äärimmäisen tehokkaan yksinkertaisuutensa voimalla. Kummankin elokuvan tarina vyöryy täysin vääjäämättömästi eteenpäin, eikä katsoja voi kuin haukkoa henkeään (tai haukotella) nopeasti leikattujen montaasijaksojen välillä, jotka rytmittävät elokuvaa sumeilemattoman suoraviivaisesti - lyhyestä ja yksinkertaisesta virsi kaunis. Ensimmäisessä Terminator-elokuvassa Sarah Connorin hahmossa on vielä voimakasta, toivoa antavaa naisellisuutta, suurimman osan paukuttelusta hoitaa Sarahin pelastamaan saapunut, pultsarin vaatteisiin pukeutunut taistelija. Itse tarina etenee deternimistisesti kohti tulevaa harma-geddonia kuin myös Terminator-elokuvan

jatko-osaakin. Tarinan lopussa Sarah sitten, lukemattomien konepistoolisarjojen ja pommi-räjähdyksen jälkeen, puristaa pelti-Arnoldin kasaan metalliprässissä kuin Bud-waiser-tölkin kirosojen kera.

Taistelumutsi Sarah Connor

James Cameron räjäytti sitten pankin ja veti kotiin täyden jackpotin seitsemän vuotta myöhemmin, eli 1991, jolloin valmistui tähän mennessä kaikkien aikojen kallein elokuva T2 - The Judgement Day. Koko kakkos-Terminaattori on pelkkää digitaalisen kuvamanipulaation sirkusta alusta loppuun, psykedeelisen tuhonestetiikan säästyksellä. Hollywoodin neurovelhojen kehittämää kuvamanipulointiohjelmaa, Morfoa, hyödynnetään poikamaisella tuhoamisen vim-malla ja mielihyvällä. Rahan polttaminenhan on mukavaa, kun ei ole pulaa siitä. Kun Arnoldin esittämästä terminaattorista on tehty kakkososassa täydellinen "hyvän" puolella oleva jeesus, niin kompensaa-tion vuoksi Sarah Connor onkin bodannut itsensä lihaksikkaaksi ja maskuliiniseksi tappavaksi aseeksi. Tämä taistelumutsi mielummin ampuu konekiväärillä viisituhatta laukausta minuutissa, kuin puhuu tai pussaa. Huvittavinta koko elokuvassa on Sarah Connorin ajatukset pelti-Arnoldista täydellisenä isänä Sarahin pojalle. Tästä edellisessä Terminator-elokuvassa alkunsa saaneesta kaka-rasta on tullut ilkeä nuorisorikollinen Sarahin itsensä ollessa suljettuna mielisairaalaan. Maskuliininen - vai pitäisikö sanoa suku-puoleton - nainen kelpuuttaa siis mieheks-teen vain tunteettoman ja tuhovoimaisen robotin, joka tekee mitä käsketään.

Tätä Sarahin, pelti-Arnoldin ja Sarahin poitsun muodostamaa postmodernia ydinperhettä saapuu uhkaamaan tulevaisuudesta tullut kehittyneempi terminaattorimalli joka nestemäisestä metallista rakennettuna muut-taa muotoaan kameleonttimaisesti ja steriiliä aina tarpeen mukaan. Uudenvuodentinaa muistuttava paha terminaattori jahtaa Sara-

hin poikaa, josta edelleenkin on tuleva tulevaisuuden ihmisten vapahtaja taistelussa koneita vastaan. Tinamonsteri onkin sitten taas oiva tekosyy valtavaan materiaaliseen tuhoon ja paukutteluun kaikenlaisilla mahdolisilla automaattiasseilla ja pommeilla, juuri niin kuin tuhonestetiikalla mässäilevään toimintaelokuvan genreen kuuluu.

Tuhon syy on aina nainen

Perimmäinen syy tähän räjähdysten tulipaloilla maalailuun, rakennusten romahtamisiin ja konetuliasesinfonian soittamiseen löytyy kuitenkin aina tarinan naisesta itsestään. Oli kyse sitten säälimättömistä alieneista, joiden verikin on syövyttävää happoa, tai sitten tunteettomuudessaan yli-ihmismäisistä terminatorikyborgeista, niin nämä ovat aina vain pelkkiä verukkeita järjettömälle tuhoamiselle, johon nainen antaa aina oikeutuksen. Kaikissa käsittelemissäni elokuvissa miehistä tuhoenergiaa käytetään aina vain naisen tähden. Nainen oikeuttaa miehen valtavaan materiaaliseen tuhoon ja kaaokseen - nainen siis myös aiheuttaa epäsovin-naisella toiminnallaan kaiken tuhon. Ja kun itse naisestakin tehdään mahdollisimman miehinen, tuhovoima senkuin lisääntyy.

Sukupuolten välisten erojen tasoittaminen on viety pisimmälle David Fincherin ohjaamassa Alien 3:ssa. Siinä Sigorney Weaverin esittämä hyperunessa makaava Ripley laskeutuu pelastuskapselilla entiselle rangaistus-siirtolaplaneetta Fury-161:lle, jonka maisemat ovat yhtä ahdistavia kuin vaikkapa Tarkovskin Stalkerissa; koko elokuvan värisävytkin muistuttavat yllättävän paljon itänaapurimme värielokuvien Sovcolor-väri-järjestelmän tunkkaisen rusehtavia sävyjä. Rangaistus-siirtola on suljettu jo vuosia aikaisemmin, mutta planeetalle on jäänyt parikymmenpäinen vankijoukko valvoji-neen harrastamaan perustamaansa "kiliastisen apokalyptista kristillistä fundamentalismi" -uskontoaan ruosteisen lyijysulattokomplek-sin käytäville. Yhteisön pasmat menevät

tietenkin täysin sekaisin, kun miehet nostavat pelastuskapselista jälleen kerran ainoana elonjääneenä luutnantti Ripley, ja eikös vain joku muukin pujahda kapselista sulaton käytävälle juoksentelemaan. Heti aluksi Ripleyltä ajetaan tukka pois, jotta se pienikin ero miehiin nähden saataisiin mahdollisimman näkymättömäksi. Siirtokunnan miehet kyllä toteavat heti aluksi tehneensä täydellisen selibaattilupauksen, mutta tämän postmodernin Eevan ei tarvi kauaa miesten keskellä olla, kun tuho taas alkaa.

Ripley epäilyksen heräävät, kun yksi vangeista silpoutuu sulaton käytävällä tuttuun tapaan kappaleiksi. Ripley varmistuu asiasta, kun romun keskeltä kaivetun korjauskelvottomaksi tuhoutuneen androidi-Bishopin kurkusta kuuluu katsojan jo kymmenen vuotta tietämä tosiasia: Alien on tappava tuliainen. Viittaukset aidsiin jäävät tosin Alien 3:ssa pelkästään implisiittisiksi: Ripley puhuu miehille toistuvasti siirtokunnalle vaarallisen tarttuvan taudin leviämisestä. Angsti huipentuu, kun Ripley huomaa olevansa raskaana, kellepäs muulle kuin sille itselleen: I've got you under my skin, niin kuin Neneh Cherry laulaa Aids-tukilevyllä, Ripley mahassa kasvaa oikea emä-Alien. Tähän raskauteen ei kuitenkaan liity mitään naisellisia, tai äidillisiä piirteitä, koska alienbabyt eivät välitä kantajansa sukupuolesta, purskahtihan ensimmäinen kaveri pihalle miehen mahasta. Ripleylle ei kuitenkaan anneta mahdollisuutta keskeyttää epätoivot-

tua raskauttaan, aborttihan ei Bushilainen Amerikka vieläkään oikein voi sietää, kuin korkeintaan vaaliaseena. Seuraa jälleen kerran huikeita kamera-ajoja pyroteknisiä mestarinäytteitä ja lihassirkkeliefektejä, ennen kuin alien-Arska saadaan räjäytettyä kappaleiksi.

Jean d'Arc palaa aina tuhkakksi

Vaan mitä tapahtuu sankarittarellemme, sukupuolettomaksi, tai vähintään mieheksi muutetulle Ripleylle? Naikkoselle ei jää muuta mahdollisuutta kuin hypätä sulaan lyijyyn kollegansa Arnoldin jeesus-terminaattorin tavoin ja palaa tuhkakksi kuin Jean d'Arc Dreyerin elokuvassa. Tälle tuhokoneeksi muuttuneelle naiselle ei vieläkään ole elintilaa postnykyisessä elokuvassa. Thelma ja Louisekin ajavat lopussa Ford Thunderbirdillä rotkoon hymyssä suin ja vaikka Sarah Connor tosin jää henkiin, hänkin jää virumaan vähintään psykopaattiseksi raunioksi vastaavien miesten porskuttaessa entiseen tapaan. Liekö sitten erilaisia pyssyjä ja räjähteitä suvereenisti käyttävä nainen vain perishovinistinen kostea päiväuni? Joka tapauksessa, Ridley Scottia mukaellen: on hyvä, että tämänkin jutun kirjoitti mies, koska naiset saattavat ruveta vähän turhan militanteiksi näissä asioissa...

"Trust me!"

(Pelti-Arnold
Cameronin T2:ssa)

"You Bitch!"

(Sigorney Weaver
Emä-Alienille
Cameronin
elokuvassa)

TIETOKANTOJEN VALLANKUMOUS!

Vesa Taimi

Kansan tiedontarve näkyy kansan ostamissa lehdissä. Tehtäköön kansalle sitten myös kansalle sopivia tietokantoja jotka keräävät aineistonsa vaikkapa Apu-lehdestä, Seurasta, Nykypostista, Hymystä, 7 päivää - lehdestä, Alibista ja muista kansan suosikkilehdistä.

Vanha kunnon DDR tuotti kaiken muun hyvän ohella maailman toiseksi parhainta unilääkettä. Tarkoitan tietysti Pikku Kakko-sen veikeää Ho Chi Minh -nukkumattia, jonka unihiekka on kuin oopiuimia kansalle. Mutta jos on sattunut missaamaan päivän Nukkumatti-episodin, eikä ole ymmärtänyt nauhoittaa niitä viiden tunnin videonauhaa täyteen, eikä uni tahdo illalla tulla silmään, niin epätoivoon ei silti ole syytä. Maailman paras nukuttaja on nimittäin seuraavanlainen litania: Koti-Kati-Kauko-Kausi. Nämä kuolettavan harmaat ja ikävyystyttävät tietokannat tainnuttavat paatuneimmankin yökuhki-jan kerta laakista.

Mikä sitten on vikana nääissä rakkaissa viitetietokannoissamme? Perusvikoja on kaksi: idealisoitu ihmiskäsitys sekä olennaisen tiedon häveliäs sensurointi. Näitä tietokantoja käyttävän ihmisen perustyyppi on rationaalinen, keskiluokkainen, pikkusievä, sietämätön nössö. Porvarisrouva, joka haluaa tietoja puudelinsa trimmauksesta varmasti rakastaa K-kantojamme. Nissanilla huristeleva perheenisä löytää varmasti juuri sen kipeästi tarvitsemansa painepesuritestin. Korkeakouluopiskelija saa oivan vinkin kirjasta, jonka pohjalta hän voi plagioida gradunsa. Mutta yksi asia on unohtunut. Ja se asia on KANSA.

95% ihmisistä ei ole koskaan ollut tekemisessä näiden tietokantojen kanssa. Miksi?

Koska he eivät edusta sitä sliipattua ihmisen irvikuvatyyppiä, jolle nämä tietokannat on rakennettu. KANSA on rumaa, rupista, ruokotonta, rujoa ja kaikkia muita ru-alkuisia epämiellyttäviä laatusanoja. Sanontaan "Kyllä kansa tietää" sisältyy vissi totuus. Kansa tietää, mikä on pienin yhteinen nimitäjä! Kansa tietää mihin alhaisiin vaistoihin se haluaa vedottavan! Kansa haluaa työntää nämä nykyiset tietokannat establistmentin perseeseen¹!

Millaisia tietokantoja nämä kansan syvät rivit sitten haluavat? Kansan tiedontarve näkyy sen ostamissa lehdissä: Apu, Seura, Nykyposti, Hymy, 7 päivää, Se, Alibi jne. Koska kansa maksaa viulut, niin kansan pitää myös saada mitä se haluaa. Niinpä ehdotankin kolmen uuden tietokannan perustamista. Tietokannat ovat Juoru, Murha ja Porno. Varat näiden tietokantojen ylläpitoon saadaan paitsi nössötietokannat likvidoimalla, niin siirtämällä Eläinlääketieteellinen korkeakoulu Tampereelle. Tarkemmin sanotuna Näsijärveen.

¹ Käyttämällä tällaista karkeaa ilmaisua kirjoittaja ei suinkaan halua propagoida räävittömän kielenkäytön puolesta. Kirjoittaja ottaa "perseen" esiin vain tavoitellakseen kansan autenttista puheenpartta. Esikuvana on esimerkiksi Marx (1970), joka tarjoaa "persettä" symbolina porvariston moraalisesta dekadenssista. Ks. myös Saint-John Persen (kirjallisuuden Nobel 1960) tuotantoa.

JUORU

Juoru voidaan määritellä julkisuuden henkilön oletetuksi teoksi. Tietysti juoruja liikkuu naapurustoissa, tuttavapiireissä, työpaikoilla ja ties missä, mutta JUORU-tietokannassa juorun kohteen pitää aina olla julkisuuden henkilö.

Tyypillisen juoruista kiinnostuneen henkilön voisi tietysti arvella olevan homssuisen kotirouvatyyppin, joka katselee tv:stä "Barbiet ja Kenit"-sarjaa tai ruokavinkkejä kaikkien narkkarien lempiaamuproggiksesta "Huomenta suoni". Tämä on kuitenkin karkeaa yleistämistä, kukaanhaan ei voi täysin vastustaa juoruja. Halveksunnan ja moraalisen närkästyksen alla useimmat ihmiset ovat kuitenkin kiinnostuneita.

JUORUN aineisto kootaan lähinnä ns. perhelehtien ja ns. naistenlehtien ns. sivuilta.

Esimerkkihaku:

Hypoteettinen asiakas haluaa kompaktin selvityksen viihdetaiteilija Matti Nykäsen ja viihdetaiteilija Pia Nykänen-Tyttönimi-Nykäsen yhteiselosta avioliiton ja -liitottomuuden tyrskyissä, uskottomuuden kuohuissa, tunteiden myllerryksessä ja lastuina lainehilja.

Siispä tehdään yksinkertainen haku:

Hae Matti ja Pia <Enter>
1000 viitettä

Viitteitä tuli hieman liikaa, joten rajataan hakua. Asiakas himoitsi informaatiota nimenomaan parin taipaleen dramaattisista hetkistä, joten poistetaan seesteiset hetket:

Hae Matti ja Pia ei (onni tai auvo tai autuus tai maanpäällinen ja paratiisi)
100 viitettä

Vieläkin turhan paljon materiaalia tulostettavaksi. Asiakas kuitenkin vastahakoisesti

paljastaa kiinnostuneensa nimenomaan tilanteista, joissa Matti on vaikutuksen alaisena ryhtynyt uudelleenjärjestämään ravitsemusliikkeen sisustusta ja Pia on kirmannut kyynelehtien paikalta. Haku on jo melko monimutkainen, mutta saanee kokeneemmassa informaatikossa aikaan vain kyynisen murahduksen:

Hae Matti ja (kapakka tai (night ja club)) ja (pöydät tai tuolit tai baaritiski tai WC-allas) ja (tuho tai täysremontti tai sileäksi)
---> setti 1

Hae Pia ja (itku tai poru tai parku)
---> setti 2

Yhdistä 1 ja 2 <Enter>
10 viitettä

Tähän tulokseen lienevät tyytyväisiä niin asiakas kuin informaattikkokin.

MURHA

MURHA-tietokannan potentiaalinen asiakas on henkilö, jota ei mielellään kohtaisi pimeällä sivukadulla. Hän saattaa päällepäin olla siivo ja ripeä perheenisä tai -äiti, mutta hänen viattoman nahkansa alla piilee outo intohimo tappojen, ryöstöjen, raikausten ja näpistysten yksityiskohdilla mässäileviin kuvauksiin. Myös tämän kalmanhajuisen psykopaatin me toivotamme toki avosylin kirjaston tietopalvelujen piiriin.

MURHAN materiaali kerätään Alibista ja siitä toisesta vastaavasta lehdestä, jonka nimeä en juuri nyt muista sekä "perhelehtien" rikosjutuista.

Esimerkkihaku:

Noin 30-40-vuotias farkkutakkiin ja lenkitossuihin pukeutunut tanakahko mieshenkilö, jonka tukka on kammattu suoraan taakse ja jonka puheessa vivahtaa vieraspaikkakuntalainen korostus haluaa ennen lähtöään sini-

harmaalla Toyota Corollalla rekisterinumero HAX-449 Teiskontien suuntaan löytää listan artikkeleista, joissa pankkiryöstäjä pakenee onnistuneesti poliisin kynsistä. Siispä päätteen ääreen ja haku päälle:

**Hae pankkirosvo ja (lipetti tai
kämpälämäki) ja ((poliisi tai jepari tai
kyttä tai kissala) ja ymmällään))
<Enter>
13 viitettä**

Tulos oli tyydyttävä, mutta Hämeen läänin-vankilasta tullessa kortissa asiakas halusi vielä tarkentaa hakuaan. Rosvo tuli täsmentää poliisin vanhaksi tutuksi "Arskaksi", joka pakomatkinsa aluksi romuttaa Corollan puhelinpylvääseen ja jatkaa matkaa keltaisella Jopo-ajoneuvolla kohti Venäjän rajaa. Ensimmäiseen hakutulokseen yhdistetään siis loogisella ja-operaattorilla:

**Hae "Arska" ja puhelinpylväs ja
Jopo ja Venäjä**

Tällöin saaliina oli kuitenkin tyhjä setti, eikä pettynyttä asiakasta nähtäne kirjastossa muutama vuoteen.

PORNO

PORNO-tietokannan olen kainostellen jättänyt viimeiseksi. Ei vaikaan, ei meillä päin kainostella! Pois turha kaksinaismoraali! Reteesti vaan! Kysehän on maailman luonnollisimmasta asiasta! Minä en häpeillen kirjoita, että p---s, kun kansa kerran sanoo k---i! Jos kansa sanoo, että haista viulu, niin mikä minä olen sitä sensuroimaan! Jos tämä on teistä liian suoraa puhetta, niin vetäkää hattu päähänne!

PORNO:n aineisto on kerätty erilaisista selkärankaisten anatomiaa ja eri genderien välistä fysiologista diskurssia käsittelevistä aikakausjulkaisuista.

Esimerkkihaku 1:

Finninaamainen (niin tietysti!) murrosikäinen (mikä stereotypia!) r-----i (anteeksi mikä?!) haluaisi omaan käyttöön artikkeliaineistoa ihan siitä tavallisesta. Siispä:

**Hae mies ja nainen <Enter>
742 889 viitettä**

Valitettavasti asiakas ei tohtinut tarkentaa, vaan poistui vähin äänin takavasemmalle.

Esimerkkihaku 2:

Kirjastoalan työntekijä haluaisi virikkeitä onnelliseen ja tasapainoiseen elämäänsä ja teettää haun:

**Hae kahleet ja piiska ja laama ja
luokitusopas <Enter>
1 viite**

Tämä on yksi niitä harvoja tähtihetkiä kirjastonhoitajan ja informaatikon elämässä! Asiakas on saanut juuri haluamansa tiedon ja poistuu tyydyttynä! Tai siis oikeastaan tyytyväisenä. Viitetietokantojen ongelmahan on se, että asiakkaalle itselleen jää vielä koko tarvittavan materiaalin hankinta. Laamaa ei voi edes tilata kaukopalveluna. Asiakas voidaan toki ohjata Korkeasaareen, mutta siitä eteenpäin hän saa selviytyä parhaan kykynsä mukaan.

Nämä tietokannat eivät siis vielä ole käytettävissä omassa lähikirjastossa. Heti Vallankumouksen jälkeen ota kuitenkin yhteys paikalliseen kirjastokomissaariin ja vaadi jokaiselle proletaarille kuuluvia oikeuksia relevanttiin informaatioon. Yhtenäistä kansaa ei mikään voi voittaa!

Lähdeviite:

Marx, Harpo (1970), Alapääoma. Kustannus Oy Regress, Pietari.

Krakat suoraan!

Alivaltiosihteeri I-klubilla

Alivaltiosihteerin, Suomen virallisen populaarimusiikkiorkesterin syysatakki **Bomber!** on raivonnut ympäri maata jo jonkin aikaa. 25. syyskuuta bändi heitti kiertueen ensimmäisen Tampereen-keikkansa katu-uskottavuutta uhkuvalla I-klubilla.

Pari tuntia ennen määräaikaa sisään tullee paikka tarjosi lähinnä ryydyttävää odottelua ja "taltuttamatonta rockia". Lopulta hieman ennen puoltayötä alkoi yleisön joukossa vilahdella tummia pukuja, piippuja ja yllättävän värikkäitä solmioita. The yhtye oli saapunut.

Keikka "polkaistiin käyntiin" (muistele kaapa kuinka monesti olette lukeneet äskeisen fraasin suomalaisista musiikkilehdistä!) yksinkertaisilla mutta vaikuttavilla efekteillä. Lavalle päästettyä savua halkoivat pienten valonheittimien kiilat ja nauhalta kuultiin ilmahyökkäyksen ääniä: pommien räjähtelyä, sireenien ulvontaa ja ilmatorjunnan tulitusta.

Ilmahyökkäyksen tauottua Alivaltiosihteerin pojat loikkasivat lavalle ja esittelivät paitsi itsensä myös Rumbassakin mainostetun "suurellisen lavarekvisiitan". Tosin katosta roikkuvan pommikoneen pienoismallin mittakaava on 1:48, ei 1:72, kuten Rumbassa väitettiin.

Musiikki tavanomaista, sanoitukset pääosassa

Soinnillisesti Alivaltiosihteerin musiikissa ei ole mitään tavatonta tai innovatiivista, se on kelpoa keskitason rockia. Bändin älykkyyden takia kappaleissa korostuvat sanoitukset. I-klubin keikalla laulu hieman puuroutui, vaikka tila ei ollutkaan kovin suuri ja mikserikin oli pysynyt nahoissaan äänenvoimakkuutta säätäessään.

Tietysti Alivaltiosihteeri on liian intellektuelli tyytyäkseen vain esittämään kappaleita, joissa on näppärät sanat. Välispiikkien vitsit ja viittaukset "rockin sosiologiaan" olivat sitä tasoa, että saattoi onnitella itseään, jos ymmärsi ne. Bändi esitti lisäksi pari sketsiä, joissa irvittiin osuvasti suomalaisen yleisradiotoiminnan kuolemattomia mammutteja, Levyraatia ja Kymppitonnia ("Nilkkitonni"). Alivaltiosihteerin julkishallinnolliseen henkeen sopi myös se, että keikan loppupuolella palkittiin virkaiältään vanhin yleisön edustaja - Tampere-viirillä.

Viimeisenä kappaleena tuli tietysti *se* biisi, eli *Tampereelle*. Vaikutus tamperelaisyleisöön oli taattu ja ennalta-arvattava: jengi hullaantui täysin. Tämän jälkeen Alivaltiosihteeri kiitti ja poistui, antaakseen yleisön taputtaa itsensä takaisin lavalle. Laulaja tuli takaisin päässään keltainen peruukki, ja basisti **Simo Frangen** esitteli hänet "karaoocketähti Pia Nykäseksi". Seurasi hilpeä haastattelu, jossa "Pia" kertoi keskittyvänsä vain uraansa, eikä halunnut kommentoida aikaa, jonka oli viettänyt Tampereen yliopiston sosiologian professorina (!)

Encorebiisit aloitti "Pian" toivoma *Me Garmisch-Partenkirchen You All Night Long* (tai jotain sinne päin), josta siirryttiin sujuvasti viime kevään hittiin, **U96:n** *Das Bootiin*. Lopullisesti keikka päätettiin **Motörheadin** kappaleeseen, joka oli "muisto nuoruusajoilta, jolloin Alivaltiosihteeri oli vielä Alivaltiosihteeri".

Otto Auranen

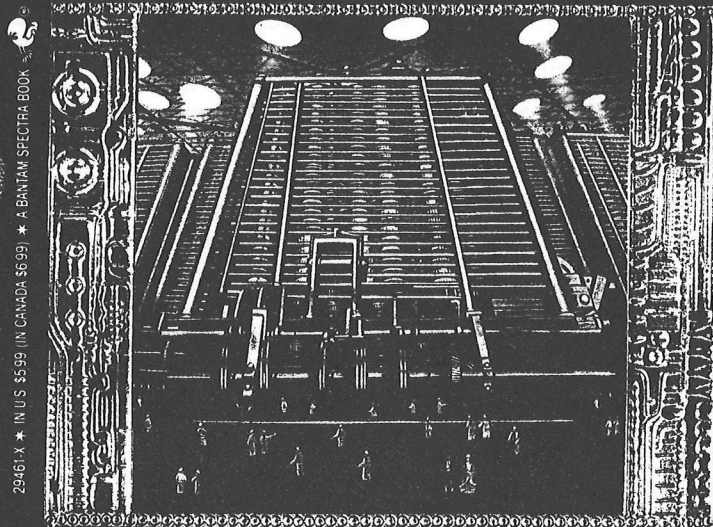
13887002 154674

WILLIAM CIBSON

AUTHOR OF MONA LISA OVERDRIVE

BRUCE STERLING

AUTHOR OF ISLANDS IN THE NET

29461-X ★ IN U.S. \$5.99 IN CANADA \$6.99 ★ A BANTAM SPECTRA BOOK

THE DIFFERENCE ENGINE

"BREATHTAKING." —THE NEW YORK TIMES BOOK REVIEW

SPECTRA SPECIAL EDITIONS

'Suuri silmä' syntyy HOYRYKONEISTA

Gibsonin ja Sterlingin "The Difference Engine"

Markus Määttänen

Cyberpunk-kirjailijoina itsensä läpilyöneet scifi-miehet William Gibson ja Bruce Sterling ovat nyt siirtyneet 1800-luvulle ja saattaneet Charles Babbagen elämäntyön päätökseen. *The Difference Engine*ssä historiaa on muutettu vain sen verran, että Babbage onkin saanut analyyttisen koneensa rakennettua ja näin tietokoneaika on alkanut sata vuotta todellista aikaisemmin, höyryn voimalla.

Charles Babbage (1792-1871) oli englantilainen matemaatikko ja keksijä, joka viime vuosisadan puolivälissä suunnitteli ja rakensi mekaanisia laskukoneita. Hänen pääprojektinsa oli kuitenkin ns. analyyttinen kone, jonka toimintaa ohjattaisiin reikäkorttien avulla. Tuon ajan tekniikka ei kuitenkaan riittänyt analyyttisen koneen rakentamiseen ja niinpä Babbage saikin elämänsä aikana vain osia koneestaan valmiiksi. Babbagen työ vaipui unoduksiin, kunnes hänen muistimpanonsa löydettiin 1937. Nykyisin Babbagea pidetäänkin sitten yhtenä nykyaikaisen digitaalisen tietokoneen isistä.

William Gibson on tullut tunnetuksi scifi-piireissä Cyberpunk-trilogiastaan: *Neuromance*, *Count Zero* ja *Mona Lisa Overdrive*. Bruce Sterling taas löi itsensä läpi *Islands in the Net* -kirjallaan. Hän on myös toimittanut *Mirrorshades* (suom. nimellä *Peililasit*) -cyberpunk antologian. Varsinkin *Neuromancer*ista on ehtinyt muodostua jo varsinainen kulttiteos tietotekniikasta hulluuntu-neille: tärkeimmät asiat tapahtuvat tietokoneiden ja tietoverkkojen muodostamassa virtuaalisessa todellisuudessa, kyberavaruuksessa ja "todellinen" todellisuuskin on post-modernisti filmnoir- ja kovaksi keitetyn

dekkarin vaikutteilla sävytettyä.

Onkin mielenkiintoista nähdä, miten *kovaksi keitetyn scifin* alueella liikkuneet kirjailijat selviävät historiallisesta romaanista. Toisaalta siirtymää Babbagen aikaan voi pitää luonnollisena, jopa itsestäänselvyytinä näille miehille. Jos Babbage nimittäin olisi saanut kaikki suunnittelemansa koneet rakennettua omana aikanaan, tietokoneaika olisi todella saapunut sukupolvia todellista aikaisemmin ja nykyisin Gibsonin ja Sterlingin profetioimat maailmat saattaisivat olla karmeata totta.

The Difference Engine on osaksi dekkari, osaksi historiallinen thrilleri ja osaksi scifi-teos. Hämmäntävintä kirjassa onkin juuri se miten mestarillisesti Gibson ja Sterling sekoittavat faktaa ja fiktiota, todellisia historiallisia henkilöitä ja tapahtumia seipitettyihin henkilöihin ja tapahtumiin. Viktoriaaninen Englanti on edelleenkin viktoriaaninen, vaikka tietokone onkin jo keksitty. Englannin sisäpoliittiset levottomuudet 1800-luvulla ovat myös romaanissa vahvasti esillä. Kirjan *haukkana* on laatikollinen analyyttisen koneen ohjaamiseen tarkoitettuja reikäkortteja, joihin romaanin kolmen eri päähen-

kilön kohtalot liittyvät ja limittyvät. The Difference Enginen kolme päähenkilöä ovat Sybil Gerard, Edward Mallory ja Laurence Oliphant. Sybil Gerard on kurtisaani, 1800-luvun alun levottomuuksien ajan ja Wellingtonin hirmuhallinnon kaatamiseen osallistuneen agitaattori Walter Gerardin (todellinen vai kuviteltu?) tytär. Edward Mallory on paleontologi, joka on löytänyt kokonaisen brontosauruksen jäänteet "Land Leviathanin" Amerikan mantereen tutkimusretkillään. Laurence Oliphant taas on diplomaatti, mystikko ja ja vakooja. Oliphant on todellinen historian henkilö.

Pari Gibson ja Sterling, kuljettavat kerto-
mustaan samanlaisella vauhdilla kuin 50-luvun scifiin klassikossa *Avaruuden kauppa-*
miehet (*The Space Merchants*, 1952) taitu-
roivat **Pohl ja Kornbluth**. Seikkailu alkaa,
kun jostakin putkahtaa esiin laatikollinen
reikäkortteja, joiden tarkoitusta ja alkuperää
kukaan ei tiedä. Tämä laatikko näyttäytyy
sitten tarinan aikana tasaisin väliajoin kun-
kin päähenkilön matkassa, kuin musta mo-
noliitti Kubrickin elokuvassa. Reikäkorttei-
hin on tallennettu ohjelma, jonka vuoksi
joku on valmis tappamaankin. Mikä tuo
ohjelma on, siitä ei saada selkoa, kunnolla
tarinan lopussakaan, jossa kyllä viitataan
Leibnizin unelmaan löytää syvempi formaali
systeemi, *Characteristica Universalis*, jolla
kieltä voitaisiin ymmärtää kielestä riippu-
matta ja löytää täydellinen totuus.

'Tietoyhteiskunta' on joka tapauksessa jo
hyvällä mallilla. Ihmiset ovat luetteloituina
reikäkortteille ja vain uudet kortit hallituksen
höyrykoneissa mahdollistavat uuden elämän
aloittamisen. Mammuttimaiset keskusvirastot
valvovat koneineen ihmisten toimia 'suurena
silmänä' pahemmin kuin vaikkapa kotoinen
VOTKimme nyt. Itseasiassa Gibsonin ja
Sterlingin kuvaama maailma muistuttaa
yllättävän paljon Orwellin 1984-teoksessaan
kuvaamaa totalitaarista yhteiskuntaa. Kafka-
maisista sävyjäkin on mukana valtavien höy-
rytietokonesalien kuvauksissa.

Hämmästyttävintä Gibsonin ja Sterlingin
kerronnassa on sen yksityiskohtien kuvauk-
sen rikkaus. Gibson ja Sterling suorastaan

herkuttelevat kuvatessaan vaikkapa ihmisten
vaatetusta, tavaroita tai asuntoja. Kaikki
tuntuu kuitenkin olevan melko hyvin omalla
paikallaan; yksityiskohtien kuvaus tietenkin
kuuluu olennaisena osana historialliseen
romaaniiin. Vaikka tietotekniikka onkin jo
ihmisten käytössä, se ei ole vaikuttanut
heidän taattuun viktoriaaniseen tyyliinsä.
The Difference Enginen maailma muistuttaa
ulkoisesti hyvinkin paljon niiden huolellises-
ti tehtyjen englantilaisten historiallisten tv-
sarjojen kuvaamaa maailmaa, joita Yle
syyttää yhtenään olohuoneisiimme.

The Difference Engine huipentuu suureen
löyhkään, "The Great Stink", kun Lontoo
joutuu paksun smogin valtaan ja ihmiset
pakenevat kaupungista. Anarkia saa vallan
ja Lontoosta tulee hetkeksi täysi viidakko,
ihmisten ryöstellessä kauppvoja ja tuhotessa
ylempiluokkaisten ihmisten omaisuutta.
Tässä savusumussa Gibson ja Sterling va-
loittavat myös herrojen Marx ja Engels
luokkaoppien sikiämistä. Välillä näiden
useiden historiallisten henkilöiden vilahtelu
kirjan sivuilla tuntuu jo lukiohistoriansa
unohtaneesta jopa kiehtovalta, mutta paikoin
ei voi välttyä tietyltä itsetarkoituksellisuuden
tunteelta. Gibson ja Sterling päättävät yllät-
tävästi tarinansa vuoteen 1991, kar-
maisevaan dystopiaan, necropolikseen: Suuri
silmä on tullut tietoiseksi itsestään.

Joka tapauksessa The Difference Engine on
kiehtovaa luettavaa. Varsinkin tietojenkäsit-
telyopin lukijoille ja muille kompuuttereista
kiinnostuneille aivan ehdoton kirja. Gib-
sonilta ja Sterlingiltä se taas puolestaan on
todellinen taidonnäyte ja osoittaa ettei scifi
ole ainakaan mikään rajoittunut il-
maisumuoto.

Midnight Sun Film Festival

Sodankylä 10.-14.6. 1992

Seitsemännen kerran järjestetyt Sodankylän elokuvajuhlat tarjosivat elokuvan ystäville jälleen unohtumattomia kokemuksia ainulaatuisissa puitteissa. Viiden päivän ja yön aikana esitettiin noin 70 elokuvaa, näytöksiä oli kolmessa esityspaikassa lähes 100. Kutsuvieraslistakin oli kuin unelma: Roger Corman, Claude Chabrol, Jan Troell... Ja eihän yöttömässä yössä voinut nukkumista ajatellakaan, elokuvia oli tarjolla vuorokauden ympäri mitä muuta voisi enää toivoa?

Ihmisen kokoinen festivaali

Festivaalijohtaja Peter von Baghin mukaan elokuvafestivaalit ovat yleensä oudosti "joko tai"-tapahtumia, joilla voi joko katsoa hampaat irvessä elokuvia (koska inhimillinen tunnelma on niin paha) tai tavata ihmisiä (koska esitettävät elokuvat ovat niin kökköjä). Sodankylässä kumpikin asia onnistui loistavasti. Juuri välitön ja lämmin ilmapiiri, hyvien elokuvien ohella, tekevät Sodankylästä ainutlaatuisen festivaalin.

Kutsuvieraat

Sodankylä on aina onnistunut haalimaan joukon nimekkäitä elokuvantekijöitä vieraslistalleen. Näin tapahtui myös tänä vuonna. Roger Corman on ilmiö ja legenda amerikkalaisen elokuvateollisuuden piirissä. Tuottannollaan hän on raivannut vaihtoehdon suurten -yhtiöiden ehdoilla pyörivälle elokuva-teollisuudelle. Cormanin kurinalaisuus ja hänen kykynsä tehdä nopeasti hyviä ja halpoja elokuvia ovat olleet esikuva kokonaiselle uudelle elokuvantekijöiden sukupolvelle. Claude Chabrol on puolestaan ollut tuotteliain siitä ohjaajapolvesta, joka lähti tekemään ranskalaista "uuden aallon" elokuvaa 60-luvun taitteessa. Elokuvissaan Chabrolin on sanottu olleen lähinnä tekemisissä ranskalaisen romaanin perinteen kanssa. Jan Troell on osoittautunut kestävimmäksi ja vahvimmaksikin niistä ruotsalaisista ohjaajanimistä, jotka murtautuivat kansainväliseen tietoisuuteen 60-luvulla. Suomalaisia koskettava *Il Capitano* (1991) on palauttanut Troellin jälleen huomion keskipisteeseen, josta hänen ei olisi koskaan pitänytkään olla poissa.

Sherlock Jr.

Mykkäelokuvan telттаesitys on aina ollut festivaalin kohokohta. Elokuvana oli tällä kertaa Buster Keatonin *Sherlock Jr.* ja orkesterina Projektor Sju Ruotsista. *Sherlock Jr.* on Keatonin häikäisevimpiä ja nerokkaimpia teoksia. Sen aihekin on kaikkia filmihulluja askarruttava: elokuva elokuvassa. Projektor Sju käytti musiikillisia esikuviaan, Dmitri Shostakovitshista puolalaiseen jazziin, liikoja nöyristelemättä ja loistavan oivaltavasti.

Cahiers du Cinema

Ranskalaisen elokuvalehden, Cahiers du Cineman, kunniaksi oli Sodankylässä järjestetty oma ohjelmistokokonaisuus. Ohjelmistossa oli lehden suosikkeja 50-luvulta tähän päivään asti: Jean Renoir, Eric Rohmer, Jean-Luc Godard, Leos Carax... On vaikea nimetä elokuvalehteä, jolla olisi sellainen vaikutusvalta kuin Cahiers du Cinemalla. Se on tärkeä ja upeasti toimitettu lehti, ja onhan sen sivuilla käsitelty Aki Kaurismäkeäkin laajasti.

Sangollinen verta

Kitisenrannan koulu, sunnuntai, noin klo 1.30 aamuyöllä. Elokuvana Roger Cormanin *A Bucket of Blood*: Walter on yksinkertainen poika, jonka haaveena on tulla taiteilijaksi. Ongelmana on ettei hänellä ole lahjoja siihen. Eräänä päivänä Walter tapaa vahingossa vuokra emäntänsä kissan. Hätäännyksissään Walter päällystää kissan savella ja esittelee sen taideteoksenaan kahvilassa, jossa hän työskentelee. Hetkessä Walter on kuuluisa ja arvostettu. Erinäisten vaiheiden jälkeen Walter on luonut kolme ihmishahmoista taideteosta samalla periaatteella. Teosten alkuperä tulee lopulta ilmi ja Walter joutuu takaa-ajetuksi. Kaiken lisäksi myös hänen tappamansa ihmiset alkavat vainota häntä. Walter kuulee kuinka he kutsuvat häntä. "*Walteer, Walteer...*" (Tässä vaiheessa filmi katkeaa huonon kuntonsa vuoksi, mutta huudot eivät lakkaa, tällä kertaa ne kuuluvat yleisön joukosta). "*Walteer, Walteer...*"

Harri Alanne

KONFERENSSIOHJELMA

17. pohjoismainen K&I-opiskelijoiden konfferenssi

Torstai 5.11.1992 (yliopisto, päärakennus)

Aamu- ja iltapäivällä saapuminen Tampereelle, majoittuminen Uimahallin majaan, lounas Uimahallin majan Rossossa

- klo 16.00 Konfferenssin avaus
Suomen kirjastoalan koulutuksen esittely / vt. professori Pertti Vakkari,
Tampereen yliopisto
- n. 17-18 Muiden pohjoismaiden kirjastoalan koulutuksen esittely
(n. 30 min./maa)
2 esitystä - enemmän, jos esitykset lyhyempiä kuin 30 min.
- n. 19 Iltapala ja saunailta
Teekkarisauna, Hervanta

Perjantai 6.11.1992 (yliopisto, päärakennus)

- klo 8-9 Aamiainen (Uimahallin maja)
- 9.15- Tampereen kaupunginkirjasto (esittely englanniksi)
- 10.45
- 11.15 Vaihtoehtoiset vierailukäynnit
- Suomen nuorisokirjallisuuden instituutti
- Tampereen yliopiston kirjasto & Kirjastotieteen ja informatiikan laitos
(- jokin muu, esim. TTKK tai Hervannan kirjasto)
- 12.30 Lounas (yliopiston ravintola)
- 13.30 Alustus kirjastoalan koulutuksen muutospainesta ja tulevaisuuden
haasteista
professori Mariam Ginman, Åbo Akademi
- 14.30 Koulutuksen esittely jatkuu + ryhmiinjako
- 15-18 Ryhmätyöskentelyä
- 19 Päivällinen
- 21 Iltaohjelma (Tullikamari / ilta vapaa)

Lauantai 7.11.1992 (yliopisto, päärakennus)

- klo 8-9 Aamiainen (Uimahallin maja)
- 9.15 Muumilaakso (esittely englanniksi)
- 11 Alustus (kirjastoalan) opiskelusta ulkomailla (Iso-Britannia, USA)
yht.yo. Pia Koskinen, Tampereen yliopisto (USA)
yht.yo. Esko Sario, Åbo Akademi (Iso-Britannia)
- n. 12 Lounas (yliopiston ravintola)
- 13-16 Ryhmätyöskentelyä (välillä kahvitauko)
- 20 q Päivällinen + "päättösjuhla" (ravintola Myllärit)
jatkot Yo-talolla

Sunnuntai 8.11.1992 (vanha kirjastotalo)

- klo 8-9.30 Aamiainen (Uimahallin maja)
- 10 Ryhmätöiden tulosten esittely + loppukeskustelu
Seuraavan konfferenssin paikan ja teeman päättäminen
Konfferenssin päätös
- n. 13 Lounas (kirjakahvila Into)

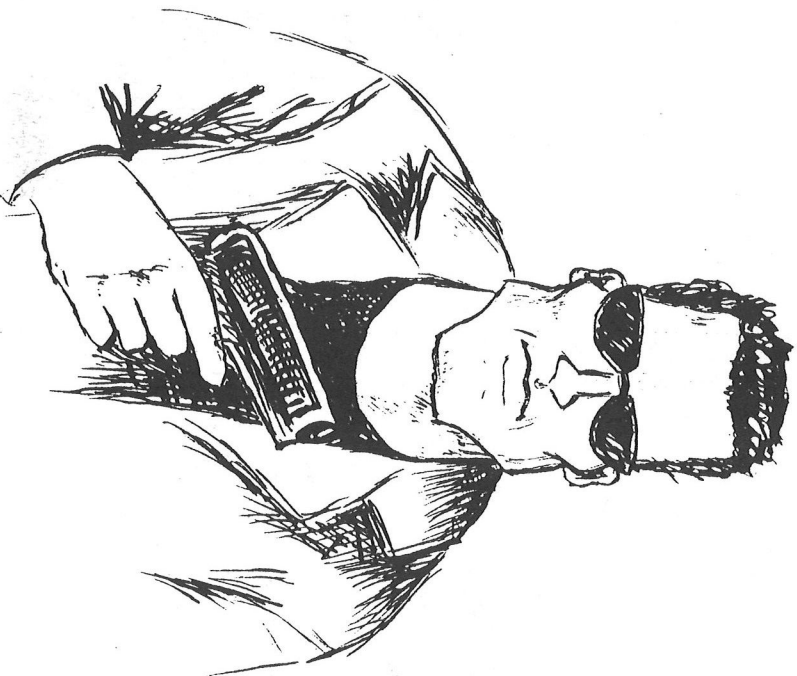
KIRJASTO- JUTTUJA

UDK Ry

Kirjastotieteen ja
informatiikan laitos
PL 607 33101 Tampere

2

You'd better read Asiasana!